

در این شماره می خوانید:

- ۲ نظریه و نظام تنزیل در تفسیر قرآن کریم
- ۳ الگوی معیار رشد با سوره حدید
- ۴ الگوی خودبانی رشد با سوره بقره
- ۷ دامنه معنایی اجتهاد حکمی
- ۸ هنر حکمی، شعر قرآنی
- ۱۲ پنج ساحت پیش روی مفسر قرآن در عصر جدید

خبرنامه داخلی
مرکز تحقیقات استراتژیک توسعه (رشد)
سال هفتم، شماره دوم، اردیبهشت ۱۳۹۸

به نام خداوندگار حکمت تغییر

پیش حکایت

ماه اردیبهشت نیز به سر شد و فصل دیگری از تکاپوهای مرکز تحقیقات استراتژیک توسعه (رشد) به معرض نظر می آید. هفت گروه تخصصی پژوهشی در ذیل هفت نظام تحقیقات هماهنگ جای گیر در اندیشه پژوهی مرجع پیشرفت دین شناخت، سازوکار پژوهشی جامع این نهاد پیشاهنگ پی می گیرند. این شماره از حکایت نظر، پنج گروه گزارش تقریر می کند:

- ۱- در پردازش حیث استنادی اندیشه مرجع پیشرفت به متن نصّ (قرآن کریم و سنت اوصیایی)، وضعیت چهار پروژه پژوهشی و فصلی از دستاوردهای هر کدام از پروژه ها، اندکی توضیح می گیرد: نظریه و نظام تنزیل در تفسیر قرآن کریم، الگوی معیار رشد با سوره حدید، الگوی خودبانی رشد با سوره بقره، روش شناسی برگزیده پژوهش تفسیری
- ۲- در فرآوری ساحت حقوقی و فقهی نظریه پیشنهادی پیشرفت (فقه نظام پیشرفت)، کار مشترک گروه مطالعات نظری و فقه و حقوق در ادامه مباحث فلسفه اصول با موضوع «دامنه معنایی اجتهاد حکمی» معرفی می شود.
- ۳- و در جهت دهی کلیت الگوی پیشرفت از ساحت نظر تا عمل در ضمن گفتمان در تجربه پیشنهادی هنری، گروه مطالعات نظری به همراه گروه پژوهش هنر نیز، مقاله «هنر حکمی، شعر قرآنی» را به معرض اهل نظر آورده اند.
- ۴- معرفی کتاب
- ۵- رویدادهای علمی

محتوای تحلیلی این شاکله محصول پروژه های پژوهشی، کارگاه های علمی، نشست های تخصصی، گفتگوهای علمی، کرسی های نظریه پردازی، مصاحبه و یا آثار محصول تجربه هنری است.

هر شماره این نشریه برشی از الگوی راهبری تحول پیشنهادی این نهاد پژوهشی است.

دبیر علمی

پردازش حیث استنادی اندیشه مرجع به متن نص (قرآن کریم و سنت اوصیایی)

دبیر علمی: رضوانه دستجانی

نظریه و
نظام تنزیل
در تفسیر قرآن کریم

بایستی با پیشنهاد تعریف خودویژه‌ای از نظام تنزیل قرآن کریم و در مرز فارق روشنی با دیگر آراء کارکرد دو گانه آینده‌نگار نظام تنزیل را چه در «دین رخ نموده تاریخی و عملیاتی» که به «سبب نزول» می‌پردازد و چه در «دین ممکن عملیاتی در هر عصری و برهه‌ای» که به «شان نزول» می‌پردازد، آشکار سازد و روش‌شناسی راهبرنده این نظام پژوهشی را بدست دهد.

“

هدف اصلی: شناخت چستی و کارکرد نظام تنزیلی قرآن کریم در ضمن نظام جامع سازوکاری پیشرفت قرآن‌شناخت در نسبت با دو نظام ترتیبی و موضوعی و به تعبیری دیگر، شناخت چستی تفسیر سازوکاری پیشرفت قرآن‌شناخت با لحاظ کارکرد نظام تنزیلی قرآن کریم و دستیابی به یک نگرش روش‌شناخت از الگوی آینده‌نگار مدیریت قرآن‌شناخت پیشرفت (رشد - توسعه) در تبیین ماهیت نظری - اقدامی نظام تنزیلی قرآن کریم

”

۲- اهداف فرعی: رویکرد به این هدف اصلی ما را به اهداف فرعی چندی نیز راهبری می‌کند. در راستای این اهداف نظام سوالات و به این قرار ساختار مباحث این اثر معین می‌شود:

۱-۲- گذار از آخرین تعاریف و باز تعریف نظام تنزیل قرآن کریم به اندیشه، الگو و گفتمان آینده‌نگاری راهبردی تحول؛

۲-۲- دستیابی به تصویری روشن‌تر از فهم نسبت نظریه برگزیده با دیگر آراء در عرصه تعریف نظام تنزیلی، با لحاظ ارکان تفصیلی درونی این تعریف؛

۲-۳- دستیابی به نظریه زمان امر انسانی و تکرار از منته مدیریت امر انسانی به مثابه پایگاه پارادایمی - نظری برسازنی نظریه نظام تنزیلی؛
۲-۴- نسبت میان الگوی ترتیبی، تنزیلی و موضوعی آینده‌نگار در یک الگوی اندیشه‌ای اقدامی جامع به منظور تبیین روشن‌تر جایگاه ضروری هر کدام از این سه؛

۲-۵- دستیابی به قرائت تازه‌ای از اندیشه و الگوی آینده پژوهی - آینده‌نگاری راهبردی تحول، در مقایسه با نوع آراء در این عرصه و برآورد سطح فراوری این اندیشه و الگو؛

۲-۶- دریافت آغازین

قرآن کریم، کتاب هدایت به رشد تا برترین سطوح خودتوانمندی حکمت‌بنیان عدالت‌گرا است. پس از عصر بعثت و حضور اولیاء معصومین، همچنان مرجعیت تعالیم قرآن کریم مستند به جریان سازوکاری ترکیبی دو الگوی ترتیبی و تنزیلی به شایستگی در اندیشه‌پردازی پیشرفت و نظام مدیریت راهبردی، به مثابه یک مرجع پارادایمی، الگوی معیار رشد و آینده‌نگاری راهبردی پیشرفت در راستای الگوی تفسیری و تدبیری سنت نبوی - اوصیایی، جریان نیافته است. در این میان و از منظر روش‌شناسی پدازش اندیشه و مدیریت راهبردی تغییر، ماهیت نظام تنزیلی و نقش آن در پدازش مدل عملیاتی الگوی دین‌شناخت رشد - توسعه‌ای تا گام‌های اجرا و پایش و در نظام آینده‌نگار راهبردی جامعه و تمدن هدف چیست؟ تحقیق با این بینش آغازین در سمت و سوی یک هدف اصلی و چند هدف فرعی سامان می‌یابد:

۱- هدف اصلی: شناخت چستی و کارکرد نظام تنزیلی قرآن کریم در ضمن نظام جامع سازوکاری پیشرفت قرآن‌شناخت در نسبت با دو نظام ترتیبی و موضوعی و به تعبیری دیگر، شناخت چستی تفسیر سازوکاری پیشرفت قرآن‌شناخت با لحاظ کارکرد نظام تنزیلی قرآن کریم و دستیابی به یک نگرش روش‌شناخت از الگوی آینده‌نگار مدیریت قرآن‌شناخت پیشرفت (رشد - توسعه) در تبیین ماهیت نظری - اقدامی نظام تنزیلی قرآن کریم؛
هدف یاد شده به نوبه خود دارای سه رکن مفهومی و تحلیلی است:

الف: تنزیل به مثابه یک نظام یا فرایند سازوکاری مدیریت و راهبری حرکت پیوسته فردی، اجتماعی و تمدنی؛

ب: تعریف این فرایند سازوکاری در ضمن یک الگوی آینده‌نگار و به تعبیری توجه به کارکرد نظام تنزیل و مدیریت بلندمدت زمان امر انسانی؛

ج: حیث ساختاری و روش‌شناسی تفسیر قرآن کریم، مبتنی بر نظام تنزیل از هر دو وجه روش به لحاظ حیث فراروش و هم روش به لحاظ عناصر منظومه‌ای روش‌ها.

اینک و با نظر به سه جزء تحلیلی هدف اصلی تحقیق اثر پیش رو

الگوی معیار رشد با سوره حدید

در راستای پردازش «الگوی جامع هدایت انبیاپی به رشد» در مجموعه «تفسیر رشد» و به مدد روش‌شناسی استنباط و روش‌شناسی پیش‌رونده و بازخورنده تفسیر پیشرفت، رویکرد پیشرفت‌پژوهی قرآن‌شناخت «پیشرفت حکمت‌بنیان» و نیز «مدیریت و اقتدار عدالت‌گرا» در «سوره حدید» پیش‌نهاده می‌شود تا ضمن تحلیل روشمند «سامان عمومی نظریه جامع و حیاتی پیشرفت» در این سوره، یک نمونه کارگاهی «روش‌شناسی پژوهش مسئله‌محور تفسیری» در شاکله «روش‌شناسی پژوهش پیشرفت‌نگر در الگوی تربیتی - نظام‌واره‌ای» پیشنهاد شود. بر مبنای این مدل کلان‌نگر مفهومی می‌توان به پردازش الگوهای رشد در عرصه‌های تخصصی تا راهبردهای عملیاتی مشخص جهت تحقق آرمان‌های رشد‌نگر قرآنی از جمله عدالت و قسط قرآنی در مدنیت و عرصه‌های تخصصی مدیریت پیشرفت و نظام ولایت فقه در دین (دانش جامع‌نگر پیشرفت) در جامعه هدف رهسپار شد. به مدد آموزه‌های قرآنی، «نظریه دین‌شناخت هدایت راهبردی به رشد» به مثابه فصل هنجارین نظریه و الگوی پیشرفت و فلسفه بعثت انبیاپی، در فضای مدنیت معاصر جامع هدف و از جمله جهان معاصر و پیش‌روی ایرانی، دریافت می‌شود. از این چشم‌انداز «سوره حدید» یکی از جامع‌ترین سوره‌های قرآنی در گزارش الگوی جامع راهبری تغییر و الگوی مبنای مدیریت فرآیند پیشرفت در قرائت پیشنهادی آیین الهی رشد جامع‌نگر قابل جریان در یک الگوی درون‌زای تحقیق و توسعه به شمار می‌آید. این سوره، چکیده مکتب رشد‌شناخت قرآن کریم و چکیده تمامیت پیام پیامبران و سنت زیست انبیاپی و یک الگوی سامان‌یافته در راهبری تجربه‌های زیست انسانی با آیین اصیل انبیاپی است که فراگیر اصول راهبردی مدیریت عینی حیات فردی و اجتماعی بوده و در متن تجربه باطنی آدمی جای‌گیر است و به مثابه ذکر و یادکردی از این الگوی راهبری برای تلطیف عقلانیت و جهت‌بخشی و فرآوری عقل بصیر مضمون‌بخش و معرفت‌آفرین ادب عاشقی و سلوک انگیزشی سالک این مرام، در مرزی معین با دیگر مکتب‌های مدیریت تغییر به شمار می‌رود. سوره حدید، سوره اندیشه مبنای نظریه مدنیت و جمهوریت اسلامی است.

پرسش‌های پیش‌روی سوره حدید می‌آموزند که الگوی پژوهش سوره با چند هدف برجسته پیوند خورده است:

۱- هدف اصلی

تبیین نظریه قرآن‌شناخت هدایت راهبردی به رشد مبتنی بر عدالت به منزله فلسفه بعثت انبیاپی و در این راستا، بسط ساختار کلان

روش‌شناخت افزون‌تری از جایگاه سنت نبوی و سنت آل‌البیت (ع) در میان دو الگوی تربیتی و تنزیلی قرآن کریم به منظور کاربردی‌سازی آزمون الگوی مرجع تنزیلی در تنوع موقعیت‌های موضوع نظر در آینده‌نگاری مسائل متنوع پیش‌روی انسان و جامعه مورد بررسی؛

۷-۲- بازبینی پیشنهادی کارکرد آینده‌نگار نظام تنزیلی قرآن کریم در نقشه جامع تحقیق و توسعه‌ای نمونه جامعه هدف و به طور خاص سند الگوی پایه قرآن‌شناخت پیشرفت به منظور جریان‌دهی کارکرد الگوی تنزیلی مرجع به مدد سنت آل‌البیت در منظومه اسناد بالادستی مدنیت هدف.

“

قرآن کریم، کتاب هدایت به رشد تا برترین سطوح خودتوانمندی حکمت‌بنیان عدالت‌گرا است. پس از عصر بعثت و حضور اولیاء معصومین، همچنان مرجعیت تعالیم قرآن کریم مستند به جریان سازوکاری ترکیبی دو الگوی تربیتی و تنزیلی به شایستگی در اندیشه‌پردازی پیشرفت و نظام مدیریت راهبردی، به مثابه یک مرجع پارادایمی، الگوی معیار رشد و آینده‌نگاری راهبردی پیشرفت در راستای الگوی تفسیری و تدبیری سنت نبوی - اوصیایی، جریان نیافته است. در این میان و از منظر روش‌شناسی پردازش اندیشه و مدیریت راهبردی تغییر، ماهیت نظام تنزیلی و نقش آن در پردازش مدل عملیاتی الگوی دین‌شناخت رشد - توسعه‌ای تا گام‌های اجرا و پایش و در نظام آینده‌نگار راهبردی جامعه و تمدن هدف چیست؟

”

بازپژوهی ایده نظام تنزیلی قرآن کریم در این اثر، معطوف به سه رکن مقوم هدف اصلی است که به نوبه خود نیازمند آزمون در کلیت ترکیبی قرآن کریم است تا مختصات خودویژه خویش را در مرز فارق با نظریه‌های دیگر صاحب نظران نشان دهد. در اختیار گرفتن یک الگوی معاصر برای تحقق بخشی گفتمان اسلام ناب محمدی در وانفسای جهان معاصر که سه حوزه تمدنی غرب، جهان اسلام و جهان ایرانی معاصر به رویارویی و تعامل تازه‌ای وارد شده‌اند و پیشنهاد این الگو به مثابه الگوی مدیریت هندسه قدرت در جهان جدید، بهره جامع این منظومه اهداف، در آثار این قلم است. با تحقق اهداف یاد شده می‌توان مرز نسبت میان نظام تنزیلی (رویکرد فرآیندی سازوکاری آینده‌نگار) را با نظام تربیتی (رویکرد سیستمی مشخصاً فراتاریخی در پیشنهاد نظریه مرجع پیشرفت و مدل مفهومی مبتنی بر آن) و نیز نظام موضوعی آینده‌نگار (در برآیندگیری از دو نظام یاد شده تربیتی و تنزیلی در پژوهش و پاسخ راهبرنده مسائل میان رشته‌ای پیش‌روی نظام مدیریت تحقیق و توسعه‌ای) معین نمود.

الگوی خودبانی رشد با سوره بقره

سوره بقره، ۲۸۶ آیه دارد و از سوره‌های سبع طوال (هفت گانه‌های بلند) است. نام‌های دیگر سوره بقره، فسطاط القرآن و سنام القرآن است. نام بقره برای سوره نیز به استناد آیات ۶۷ تا ۷۳ (داستان فرمان خداوند به بنی‌اسرائیل در ذبح گاو) نمایه شده است. شماره نزول سوره بقره، ۸۷ و بنابر پیشنهاد نولدکه، ۹۱ است. بر اساس گزارش‌های ترتیب نزول آیات، بیشتر آیات این سوره در مدینه و پس از هجرت بوده است.

سوره بقره، جامع‌ترین نمونه سامان ترتیبی و تنزیلی قرآن کریم است:

۱. نزول سوره از حدود سال هشت بعثت آغاز و تا میانه عصر هجرت (سال ۶ تا ۸ هجری) ادامه دارد و به موازات آن نمونه سوره‌هایی چون سوره انفال در سامان نزولی قرآن کریم، و وثیقه مدینه در سنت حدیثی و اقدامی رسول اکرم (ص) نازل و تدوین شده است؛
  ۲. تنوع عرصه‌های عینی تاریخی و موقعیتی و به تعبیری میدان ظهور و حضور مقوله زمان تاریخی در این سوره؛
  ۳. امکان آزمون حیث آینده نگاری نظام تنزیل؛
  ۴. ظرفیت بیرون ساختاری سوره برای امکان تجربه روشی شناس ترتیبی، تنزیلی و موضوعی؛
  ۵. فرصت عظیمی برای فهم سطوح هستاری و وجودی تجربه تنزیل از سطح هستومندی تا سطح زمان تمدنی؛
  ۶. فرصت تجربه حیث تاریخت گفتمان در درون سوره و به تعبیری کارکرد قصص قرآنی به مثابه نمونه رخداد درون قرآنی تنزیلی؛
  ۷. و امکان تجربه وجوه نظام تنزیل با تأکید بر حیث روش شناختی آن.
- شواهد تاریخی و شأن نزول آیات نشان می‌دهند که بسیاری از سوره‌ها مثل سوره بقره به صورت قطعات جداگانه و در سال‌های مختلف نازل شده‌اند. فرازهای سیاقی برجسته سوره:
- ۱- فرازی آغازین در معرفی کتاب کریم به کتاب هدایت به رشد در ساحات زیست انسانی تا آیه ۲۰، نسبت کتاب و هدایت وانسان و تصویرهایی از ایمان و کفر و نفاق و برخوردهایی با این دسته‌ها؛

۲- و فراز دیگر از آیه ۲۱ تا ۲۹، به دعوت

عام و هدایت عبودیت می‌رسیم، با روش‌ها و معالجه‌های متعددی که

«الگوی هدایتی خواسته شده» در سوره حمد، به مثابه نظریه مبنای الگوی اسلامی پیشرفت در فضای مدنیت معاصر جامعه هدف و از جمله جهان معاصر و پیش روی ایرانی.

۲- هدف‌های زیرمجموعه‌ای:

۱-۲- تحلیل ساختار عمومی يك الگوی جامع‌نگر رشد؛

۲-۲- تبیین اوصاف درون‌زای الگوی انبیاپی رشد؛

۳-۲- چشم‌انداز به بسط تحقق تاریخی بینش و منش انبیاپی رشد و از این چشم‌انداز، گذار به نظریه تحول تمدنی؛

۴-۲- دریافت اصول رویکرد به مکتب انبیاپی رشد - توسعه عدالت‌بنیاد و به این قرار، دستیابی به نظریه مبنای عدالت اجتماعی از منظر آموزه‌های قرآنی؛

۵-۲- تبیین شیوه معنی‌درمانی در فصل حس بهره‌وری از ظرفیت‌های زندگی؛

۶-۲- دستیابی به روش‌شناسی کارآمد پژوهش رشدنگر قرآنی و قرآن‌شناخت نظریه‌پردازی پیشرفت؛

“
سوره حدید، چکیده مکتب رشدشناخت قرآن کریم و چکیده تمامیت پیام پیامبران و سنت زیست انبیاپی و یک الگوی سامان‌یافته در راهبری تجربه‌های زیست انسانی با آیین اصیل انبیاپی است که فراگیر اصول راهبردی مدیریت عینی حیات فردی و اجتماعی است
”

۷-۲- دستیابی به سهم دانش جریان آموزه‌های تفسیری سوره حدید در نظام ملی تولید علم و نقشه جامع علم و به طور خاص نگاهت دانشی آن (نظام رشته‌ها و دروس)؛

۸-۲- دستیابی به سهمی از آموزه‌های قرآنی در عرصه نظریه و تجربه هنری؛

۹-۲- گذار به سند الگوی پایه پیشرفت با رویکرد دستاوردهای عدالت‌بنیاد آن.

۱۰-۲- دستیابی به تصویر آغازین جایگاه کارکردی سوره حدید در نظام تنزیل و برنامه اقدام قرآن کریم.

اهداف اصلی و زیرمجموعه‌ای پژوهش پیشرو، ساحت جامع نظریه و مکتب تفسیر پیشرفت‌شناخت را در چشم‌انداز بررسی مقایسه‌ای با دیگر جریان‌های تفسیری قرار می‌دهد.